

Hantering av likviditetsrisk

2007-06-18

- vägledning för kreditinstitut
och värdepappersbolag

INNEHÅLL

INLEDNING	1
FÖRETAGETS LÖPANDE LIKVIDITETSHANTERING	2
Styrelsens och verkställande ledningens ansvar	2
Organisation	2
Skriftliga riktlinjer och instruktioner m.m.	2
IDENTIFIERING, MÄTNING OCH ÖVERVAKNING AV LIKVIDITETSRISK	3
Identifiering av likviditetsrisker	3
Mätning av likviditetsrisker	4
Stresstester	4
Uppföljning och rapportering	4
STYRNING OCH KONTROLL AV LIKVIDITETSRISK	5
Limiter och riktvärden	5
Hantering av marknadstillträde	5
Beredskapsplanering	5
OBEROENDE GRANSKNING	6
BILAGA 1. DEFINITIONER	7
BILAGA 2. UTDRAG UR LAGEN OM BANK- OCH FINANSIERINGS- RÖRELSE	8

Inledning

Denna vägledning vänder sig till de kreditinstitut och värdepappersbolag som omfattas av lagen om bank- och finansieringsrörelse (2004:297) och lagen om värdepappersrörelse (1991:981). Kreditinstitut och värdepappersbolag kallas nedan företag.

Syftet med vägledningen är att främja en god hantering av företagens likviditetsrisker. Ett vägledningsdokument är inte juridiskt bindande för företagen. Denna vägledning innehåller FI:s synpunkter och tolkningar som ett stöd till företagen vid uppbyggnad och organisation av likviditetshanteringen.

Den följande texten är upplagd så att varje avsnitt inleds med ett stycke i *kursiv stil* som anger övergripande principer för riskhanteringen. Dessa kan härledas från 6 kap. 1-5 §§ lagen om bank och finansieringsrörelse respektive 1 kap. 6c-6h §§ lagen om värdepappersrörelse. Dessa lagbestämmelser ger de yttre ramarna som gäller för alla företag oavsett storlek och verksamhet. Texten i kursiv stil är FI:s bedömning av vad som krävs av alla företags likviditetshantering. Det är grundläggande principer som alla företag behöver beakta. Hur principerna uppfylls är däremot en fråga för det enskilda företaget.

Den följande texten i de olika avsnitten anger mer konkreta rekommendationer eller exempel för tillämpningen av de övergripande principerna. Varje företag måste mot bakgrund av de egna förhållandena bedöma i vilken grad dessa är relevanta för den egna verksamheten. Faktorer som påverkar den bedömningen kan vara företagets storlek, verksamhetens komplexitet samt arten och omfattningen av exponeringen för likviditetsrisker. Särskilt stora krav på en utvecklad riskhantering ställs på sådana företag som har en roll för att tillhandahålla betalningsmedel till andra företag eller som på annat sätt kan anses vara av betydelse för stabiliteten i det finansiella systemet.

Det i detta sammanhang grundläggande avsnittet i lagen om bank- och finansieringsrörelse finns i bilaga 2. Motsvarande avsnitt i lagen om värdepappersrörelse är likalydande och har därför inte bifogats.

Företagets löpande likviditetshantering

Styrelsens och verkställande ledningens ansvar

Styrelsen och verkställande ledningen ansvarar för att företaget har en strategi för sin löpande likviditetshantering. Strategin syftar till att säkerställa att framtida likviditetsbehov tillgodoses vid såväl normal daglig verksamhet som i olika krissituationer.

Företagets styrelse bör fastställa strategin och riktlinjer för likviditetshantering. Det bör också vara styrelsens ansvar att

- se till att företagets likviditetshantering organiseras med väl definierade ansvars- och arbetsområden,
- se till att likviditetsriskernas omfattning och art i olika delar av verksamheten identifieras,
- fastställa limiter/riktvärden och mätmetoder
- aktivt och regelbundet utvärdera information om företagets likviditetssituation
- utvärdera företagets hantering av likviditetsrisker.

Organisation

Företaget har en organisation för att genomföra likviditetsstrategin.

Följande åtgärder bör vara den verkställande direktörens ansvar

- säkerställa en effektiv likviditetshantering
- säkerställa att riktlinjer och instruktioner upprättas och fastställs,
- säkerställa att resurser för uppföljning och kontroll av likviditetsrisker finns tillgängliga,
- fördela ansvar och befogenheter för likviditetsrisk, däribland att fördela eventuella limiter till verksamhetsområden,
- upprätthålla system och standarder för mätning av risk och resultat, rapportering och intern kontroll.

Skriftliga riktlinjer och instruktioner m.m.

Företagets likviditetsstrategi, riktlinjer och instruktioner är dokumenterade och är föremål för regelbunden översyn.

Företagets likviditetsstrategi bör innehålla specifika riktlinjer för olika aspekter på likviditetshantering. Sådana aspekter kan exempelvis avse hur likviditetshantering ska organiseras, sammansättningen av tillgångar respektive skulder, fördelningen på olika valutor, överföring av likviditet mellan olika länder, utnyttjande av vissa upplåningsinstrument och innehav av realiserbara tillgångar.

Riktlinjer och instruktioner som säkerställer att framtida likviditetsbehov bevakas och tillgodoses bör omfatta såväl normal daglig hantering som både

temporära och utdragna krissituationer samt ge anvisningar om ansvars- och arbetsfördelning, mätmetoder, limiter/riktvärden, uppföljning och rapportering. Riktlinjer och instruktioner bör avse företaget som helhet och i tillämpliga fall lokala enheter samt samordningen dem emellan. Riktlinjer och instruktioner bör kommuniceras till hela organisationen.

Alla berörda i organisationen bör ha en god förståelse för hur risker i verksamheten, såsom kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och ryktesrisker påverkar företagets övergripande strategi för likviditetshanteringen.

Identifiering, mätning och övervakning av likviditetsrisker

Identifiering av likviditetsrisker

Företaget har en process för identifiering av sina likviditetsrisker.

En effektiv hantering av likviditetsrisk förutsätter att företaget kan identifiera på vilka sätt egna verksamheter och externa faktorer kan påverka företagets riskprofil. Företaget bör inte bara beakta sin aktuella likviditetsrisk, utan även hur nuvarande verksamheter kan påverka riskprofilen i framtiden. Dessutom bör företaget ta hänsyn till de likviditetsrisker som kan uppstå när finansiella instrument/produkter och affärsområden introduceras eller ändras.

Ett företag ska kunna infria sina betalningsförpliktelser på utsatt tid. Normalt kan detta i stor utsträckning åstadkommas genom att matcha förväntade kassaflöden in och ut. Resterande likviditetsbehov kan täckas från båda sidor av balansräkningen.

Förutom tillgångar som förfaller kan likvida medel uppbådas på två sätt: försäljning av tillgångar och användning av tillgångar som säkerhet för upplåning (särskilt repor). Men samtidigt utsätts företaget för en likviditetsrisk om kassatillskottet från en realisering av tillgångarna (antingen vid förfall eller försäljning) blir mindre än förväntat på grund av att exponering mot kreditrisker eller marknadsrisker har manifesterats. Koncentrationer förstärker ofta dessa källor till likviditetsrisk. Företaget bör därför identifiera betydelsefulla koncentrationer i sina kreditportföljer med avseende på motparter, andelar av emissioner, ekonomiska sektorer osv. Likaså bör företaget löpande värdera hur snabbt och lätt innehav av värdepapper och andra realiserbara tillgångar kan konverteras till kontanter i olika marknadssituationer.

På skuldsidan kan företaget välja att finansiera sig på en mängd olika sätt. Varje finansieringskälla har sina särdrag i form av kostnad, säkerheter, löptid, långivare etc. Företaget bör identifiera potentiella koncentrationer i sammansättningen av skulderna och eftersträva en stabil och väl diversifierad upplåningsbas.

Förutom förändringar i företagets egen kreditvärdighet kan legala risker och ryktesrisker utgöra källor till likviditetsrisk på skuldsidan.

Mätning av likviditetsrisker

Företaget har en process för att mäta likviditetsrisk. Använda mätmetoder är robusta och konsistenta över tiden samt väl dokumenterade.

Metoderna för mätning av likviditetsrisk bör utvärderas regelbundet för att säkerställa deras riktighet. Krav på specifika mätmetoder bör ställas utifrån verksamhetens art, omfattning och komplexitet.

Generellt bör mätmetoderna i tillämpliga fall

- vara heltäckande, dvs. omfatta företagets samtliga åtaganden, såväl i som utanför balansräkningen,
- skilja på likviditetsrisker i olika valutor,
- omfatta förfalloprofiler, likviditetsreserver och tillgängliga finansieringskällor,
- vara flexibla, dvs. kunna visa tillgångar både som källor till likviditet (t ex innehav av värdepapper) och utnyttjande av likviditet (t ex nyutlåning).
Skulder bör kunna visas som stabila eller volatila.
- vara framåtblickande, dvs. förfalloprofiler bör bygga på data över framtida kassaflöden
- kunna beräkna företagets riskprofil i olika framtida tidsperioder
- baseras på en försiktighetsprincip vad gäller tidsprofilen för kassaflöden som inte är fixerade i tiden.

Stresstester

Företaget bör vara väl förberett på att hantera sin betalningsberedskap under förutsättningar som avviker från normala affärsförhållanden. Av denna anledning bör företaget regelbundet utföra stresstester och scenarioanalyser som belyser likviditetsrisken under olika omständigheter. Det är företagets eget ansvar att utforma lämpliga scenarier utifrån dess riskprofil, men företaget bör beakta scenarier som baseras på varierande grad av stress och täcka såväl företagsspecifika (interna faktorer) som marknadsrelaterade problem (externa faktorer).

Företaget bör regelbundet se över de antaganden som ligger till grund för använda stresstestscenarier för att försäkra sig om att de fortfarande är relevanta.

Uppföljning och rapportering

Företaget har system för uppföljning och rapportering av likviditetssituationen för relevanta prognosperioder.

Rapporteringen bör uppmärksamma relevanta funktioner inom företaget på när behovet av likvida medel närmar sig eller överträder fördefinierade limiter eller riktvärden.

Rapporter avseende likviditetsrisker bör regelbundet föredras för styrelse och verkställande direktör. Om risknivån är hög eller om den är måttlig och ökande bör rapportering ske mer frekvent än normalt. Innehåll och format på rapporterna är avhängigt av hur företaget utövar sin likviditetshantering samt verksamhetens art, omfattning och komplexitet. Styrelsen bör åtminstone kunna utläsa hur mycket likviditetsrisk företaget har tagit på sig, huru-

vida företagsledningen håller likviditetsrisken inom beslutade limiter och riktvärden och om företagets strategi för likviditetshantering är förenlig med styrelsens uttryckta risktolerans.

Styrning och kontroll av likviditetsrisk

Limiter och riktvärden

Styrelsen fastställer limiter eller riktvärden för hur mycket likviditetsrisk den är villig att acceptera.

Limiterna eller motsvarande bör omprövas regelbundet och justeras när omständigheterna eller styrelsens risktolerans förändras. Valet av vilka limiter som införs i företaget bör ske med hänsyn till vilka metoder företaget använder för att mäta likviditetsrisken och är därmed en funktion av verksamhetens art, omfattning och komplexitet.

Limiter och/eller riktvärden kan i sig inte skydda mot en likviditetskris men överträdelser av limiterna kan vara en (tidig) indikator på överdrivet risktagande eller bristfällig hantering av likviditetsrisken.

Hantering av marknadstillträde

Företaget bör löpande bilda sig en uppfattning om vilket tillträde det har till olika finansieringsmarknader och vilka finansieringsalternativ som står till buds. Marknadstillträdet bör värderas under ett antal olika tänkbara omständigheter, från normala till mycket ogynnsamma förhållanden.

Företaget bör regelbundet se över sina insatser för att etablera och vårda relationer med motparter som försörjer företaget med likviditet. Att bygga starka relationer med viktiga motparter kan ge företaget ett visst skydd vid likviditetsproblem och bör vara en integrerad del av likviditetshanteringen. Antalet kontakter med motparter och användningsfrekvensen av en finansieringskälla är två tänkbara indikatorer på styrkan i en finansieringsrelation.

Koncentration av finansieringskällor ökar likviditetsrisken. Företaget bör därför säkerställa att det finns en tillräcklig grad av diversifiering av finansieringskällorna med avseende på antal och typ av motparter, typ av finansiella instrument, löptider, valutor och geografiska marknader etc.

Företaget bör även eftersträva att hålla en tillräcklig och diversifierad likviditetsreserv för att kunna sälja tillgångar vid behov eller använda dem som säkerhet vid säkerställd upplåning.

Beredskapsplanering

Företaget har en beredskapsplan som innehåller en konkret handlingsplan för hantering av likviditetskriser och omfattar tillvägagångssätt för att täcka ett negativt kassaflöde i krissituationer.

Beredskapsplanen bör innehålla definitioner på händelser som ska utlösa handlingsplanen.

Beredskapsplanen bör ange åtgärder som ska säkerställa ett bibehållet informationsflöde på vilket företagsledningen kan basera snabba och lämpliga beslut. En klar ansvarsfördelning bör finnas så att all personal förstår vad som förväntas av dem under en kris.

Beredskapsplanen bör även innehålla en åtgärdsplan för hur exempelvis volym och tidsprofil hos tillgångar och skulder kan förändras. De antaganden som företagets kassaflödesprognoser normalt sett bygger på kan under vissa förhållanden påverkas av företaget. En aggressiv försäljning av tillgångar kan exempelvis leda till ett positivt kassaflöde, eller alternativt kan en höjning av inlåningsräntor hejda ett negativt kassaflöde.

Beredskapsplanen bör innehålla en klassificering av låntagare och andra kunder efter deras betydelse för företaget. I en accelererande krissituation kan företaget behöva göra en avvägning mellan kundrelationer och likviditet för att överleva.

En viktig komponent i beredskapsplanen är hur företaget handskas med press och annan media. En genomtänkt mediahantering kan förhindra spridning av rykten som skulle kunna resultera i betydande uttag av inlåningsmedel.

Oberoende granskning

Likviditetshanteringen är föremål för regelbunden och oberoende utvärdering.

Företaget bör, som ett led i sin regelbundna interna revision, granska processen för likviditetshanteringen för att identifiera svagheter eller problem med rutiner, metoder och system för beräkning och rapportering av likviditetsrisk. Företagets internrevision bör också granska efterlevnaden av etablerade riktlinjer och processer samt att processerna uppfyller de uppsatta målen.

Bilaga 1. Definitioner

I detta vägledningsdokument har termer och uttryck följande betydelse.

Kassaflöde: Betalning till och från ett företag under en viss tidsperiod.

Likviditetsreserv: Medel som kan användas för att säkra företagets kortsiktiga betalningsförmåga.

Likviditetsrisk: Risken för att inte kunna infria sina betalningsförpliktelser vid förfallotidpunkten utan att kostnaden för att erhålla betalningsmedel ökar avsevärt.

Bilaga 2. Utdrag ur lagen om bank- och finansieringsrörelse

Lag (2004:297) om bank- och finansieringsrörelse

6 kap. Övergripande bestämmelser om ett kreditinstituts rörelse

Soliditet och likviditet

1 § Ett kreditinstituts rörelse skall drivas på ett sådant sätt att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser inte äventyras.

Riskhantering

2 § /Upphör att gälla U:2007-02-01/ Ett kreditinstitut skall identifiera, mäta, styra och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med.

Ett institut skall särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras.

2 § /Träder i kraft I:2007-02-01/ Ett kreditinstitut skall identifiera, mäta, styra, internt rapportera och ha kontroll över de risker som dess rörelse är förknippad med. Institutet skall härvid se till att det har en tillfredsställande intern kontroll.

Ett kreditinstitut skall särskilt se till att dess kreditrisker, marknadsrisker, operativa risker och andra risker sammantagna inte medför att institutets förmåga att fullgöra sina förpliktelser äventyras. För att uppfylla detta krav skall det åtminstone ha metoder som gör det möjligt att fortlöpande värdera och upprätthålla ett kapital som till belopp, slag och fördelning är tillräckligt för att täcka arten och nivån på de risker som det är eller kan komma att bli exponerat för. Kreditinstitutet skall utvärdera dessa metoder för att säkerställa att de är heltäckande. Lag (2006:1387).

Genomlysning

3 § /Upphör att gälla U:2007-02-01/ Ett kreditinstituts rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets ställning kan överblickas.

3 § /Träder i kraft I:2007-02-01/ Ett kreditinstituts rörelse skall organiseras och drivas på ett sådant sätt att institutets struktur, förbindelser med andra företag och ställning kan överblickas. Lag (2006:1387).

Sundhet

4 § Ett kreditinstituts rörelse skall även i andra avseenden än som sägs i 1-3 §§ drivas på ett sätt som är sunt.

Proportionalitet /Rubriken träder i kraft I:2007-02-01/

4 a § /Träder i kraft I:2007-02-01/ Bestämmelserna i 1-3 §§ skall tillämpas i proportion till arten och omfattningen av kreditinstitutets verksamheter och till deras komplexitetsgrad. Lag (2006:1387).

Styrelsens ansvar /Rubriken träder i kraft I:2007-02-01/

4 b § /Träder i kraft I:2007-02-01/ Styrelsen i ett kreditinstitut ansvarar för att kraven i 1-3 §§ uppfylls. Lag (2006:1387).

Riktlinjer och instruktioner

5 § /Upphör att gälla U:2007-02-01/ Styrelsen i ett kreditinstitut skall se till att det finns skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att styra rörelsen.

5 § /Träder i kraft I:2007-02-01/ Styrelsen i ett kreditinstitut skall se till att det finns skriftliga interna riktlinjer och instruktioner i den omfattning som behövs för att uppfylla kraven i 1-3 och 4 a §§ och för att i övrigt styra rörelsen. Dessa riktlinjer och instruktioner skall utvärderas och ses över regelbundet. Lag (2006:1387).